

(Tartu Ülikooli Sisehaigustepoliikliinikust. Juhataja: prof.
H. Normann.)

Karl Ernst v. Baer'i eksameist Tartu Ülikoolis pro gradu doctoris medicinae.

Herbert Normann.

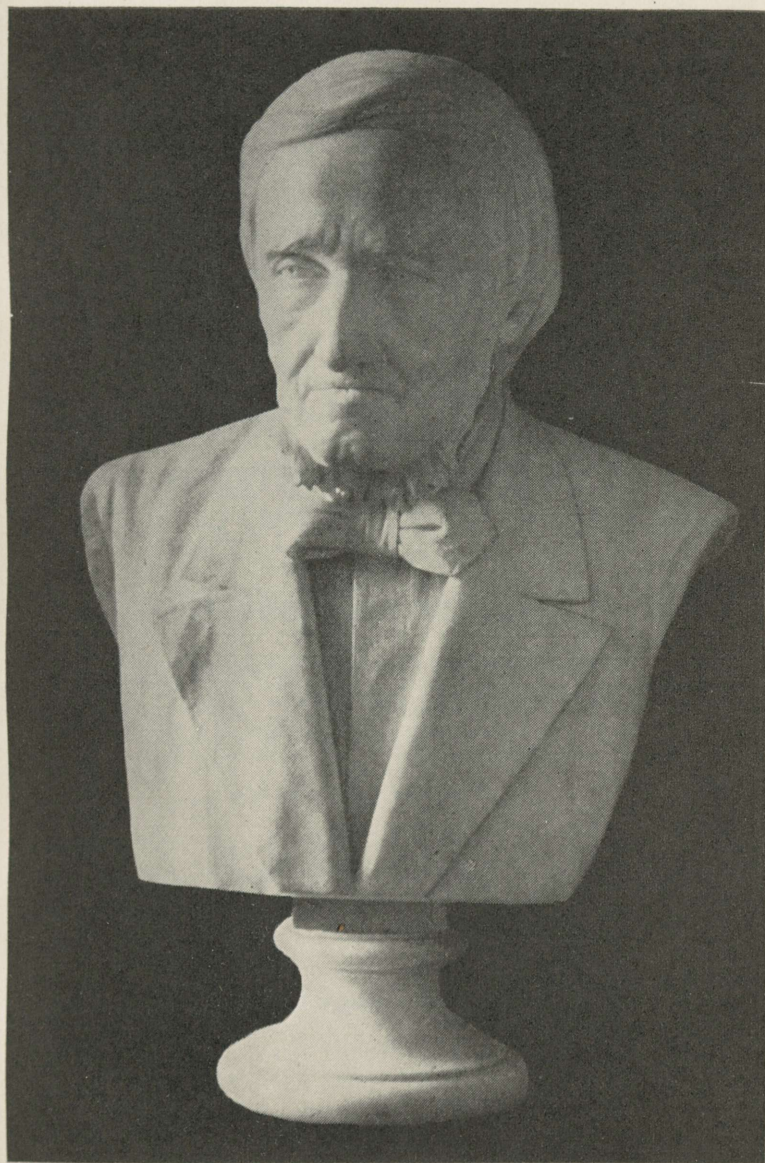
(4 joonisega.)

Karl Ernst v. Baer õppis Tartu Ülikoolis arstiteadust 6. augustist 1810 kuni 29. augustini 1814¹⁾, promoveerudes sel päeval arstiteaduse doktoriks väitekirjaga „De morbis inter Esthonos endemicis“.

Oma palvet, lubada temal sooritada doktori astme taotlemiseks vajalikud eksamid, esitas K. E. v. Baer Tartu Ülikooli arstiteaduskonnale arvatavasti 10. juunil 1814. Tema saksa keeles kirjutatud palvel küll kuupäeva ei leidu, kuid sellele lisandatud ladinakeelne elulugu on dateeritud 10. juuniga 1814, mis laseb oletada, et ka palve samal päeval on koostatud. Palves märgendab Baer ka muuseas, et juhul kui ta tunnistatakse doktoriastme vääriliseks, ta kavatseb asuda edasi töötama välismaa ülikoolides.

Baer'i eksamid pro gradu doctoris medicinae toimusid 12. juunil 1814. Selle kohta on Eesti Omavalitsuse Tartu Keskarhiivis säilinud kolm akti, milledest ühes on erinevate käekirjadega, nähtavasti eksaminaatorite poolt kirja pandud, osalt ladina, osalt saksa keeles, Baer'ile esitatud küsimused, teises toodud saksa keeles ained ja hinnangud, kuna kolmas akt on ladina keeles tooaegse dekaani prof. Ch. F. Deutseh'i käega kirjutatud ja allkirjaga varustatud üldkokkuvõtte eksamist.

¹⁾ Tartu Ülikooli matrikliraamat 1802—1836 (matriklid 1—3599). Sellesse on Baer sisse kantud nr. 577 all.

Karl Ernst v. Baer'i marmorbüüst.
August Weizenberg'i teos.
(Tartu Loodusuurijate Seltsi omandus.)

Actum d. 12 Junii 1824

Examinatus probatus h. v. Baerum ad p. Theol. Med.

Carl v. Baer
pro gradu Doctoris Medicini

	Probatum	Actum
1,	Mineralogia	_____ gut.
2,	Botanik	_____ gut.
3,	Zoologia	_____ pro gut.
4,	Chirurg. Officina	_____ 1-4 gut.
5,	Anatomia	_____ pro gut.
6,	Physiologia	_____ pro gut.
7,	Gramm.	_____ 2.
8,	Gramm.	_____ gut.
9,	Geologia	_____ gut.
10,	Gramm.	_____ gut.
11,	Pharmacologia	_____ gut.
12,	Pharmacologia	_____ gut.
13,	Gramm.	_____ gut. D.
14,	Arithmetica, Algebra et Geometria? Rhetorica	_____ 2 gut. D.
15,	Practica Medicina	_____ pro gut.
16,	Medic. Practica	_____ gut.
17,	Gramm. et Rhetorica	

K. E. v. Baer'i Tartu Ülikoolis 12. juunil 1814. sooritatud arstiteaduse
doktori eksamite protokoll ühes hinnangutega.
(Eesti Omavalitsuse Tartu Keskarhiivist.)

DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICA,
DE
MORBIS INTER ESTHONOS
ENDEMICIS,
QUAM,
CONSENTIENTE AMPLISSIMO MEDICORUM ORDINE
IN
UNIVERSITATE LITERARUM CAESAREA
DORPATENSI,
PRO
GRADU DOCTORIS MEDICINAE
LOCO CONSUETO DIE XXIV. AUG. PUBLICE DEFENDET
AUCTOR:
CAROLUS ERNESTUS BAER,
IN ESTHONIA NATUS.

DORPATI,
LITTERIS J. C. SCHÜNMANNI.
MDCCCXIV.

K. E. v. Baer'i arstiteaduse doktori väitekirja tiitelleht.
(Eesti Omavalitsuse Tartu Keskarhiivist.)

Q. D. B. V.
 SVB AVSPICATISSIMO REGIMINE
ALEXANDRI PRIMI,
 AVGVSTISSIMI, SERENISSIMI AC POTENTISSIMI IMPERATORIS
 ET AVTOCRATORIS TOTIVS RVTHENIAE ETC. ETC. ETC.
 PRINCIPIS AC DOMINI NOSTRI LONGE CLEMENTISSIMI,
 MV SARVM RESTITVTORIS ATQVE PROTECTORIS
 AVCTORITATE IMPERATORIA,
 VNIVERSITATIS CAESAREAE DORPATENSIS RECTORE MAGNIFICO,
 VIRO PRAENOBILISSIMO, AMPLISSIMO, EXCELLENTISSIMO,
FRIDERICO EBERHARDO RAMBACH,
A CONSILII AVLICIS RVSSICIS, DISCIPLINARVM QVAE PERTINENT AD REM, QVAM DICVNT, CAMERALEM, AD REDITVS ET AD REM MERCATORIAM
 PROFESSORIS PVBLICE ORDINARIJ
 EX DECRETO ORDINIS MEDICORVM
 VIRO NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO,
CAROLO ERNESTO A BAER,
 ESTHONO,
QVI IN EXAMINIBVS RIGOROSIS,
 REC NON
 DISSERTATIONE DE MORBIS INTER ESTHONOS ENDEMICIS
 PVBLICE DEFENSA,
PROFECTVS EGREGIOS LVCVLENTER PROBAVIT,
 GRADVM, HONORES, PRIVILEGIA ET IMMVNITATES
 DOCTORIS MEDICINAE
COLLATA ESSE TESTATVR
D. MARTINUS ERNESTUS STYX,
A CONSILII COLLEGIORVM RVSSICIS, DIAETETICIS, MATERIAE MEDICAE, HISTORIAE MEDICINAE ET LITTERATVRAE MEDICAE P. P. O.
 ORDINIS MEDICORVM R. E. DECANVS,
 AD HVNC ACTVM RITE CONSTITVTVS PROMOTOR

DORPATI, D. XXIX. AVG. MDCCCXIV.

LITTERIS A. C. SCHUMANNI

L.S.

K. E. v. Baer'i arstiteaduse doktori diplom.
 Välja antud Tartu Ülikooli poolt 29. augustil 1814.
 (Eesti Omavalitsuse Tartu Keskarhiivist.)

Kõik need aktid ühes Baer'i palve, eluloo ja kirjalikkude eksamidiskvisitsioonidega kirurgia ja sisemeditsiini alalt ning mõnede teiste dokumentidega on koondatud ühte toimikusse pealkirjaga: „Examinations-Acten des Stud. medic. Carl Ernst von Baer pro gradu Doctoris medicinae“ (Tartu Ülikooli arhiiv: K. E. von Baer'i eksamitoimik).

Baer'i eksaminaatoreiks olid dekaan Ch. F. Deutsch¹⁾ ja professorid M. E. Styx²⁾, D. G. Balk³⁾, L. E. Cichorius⁴⁾, G. F. Parrot⁵⁾ ja K. Ch. Ledebour⁶⁾. Ülikooli Nõukogu esindajaina olidksamile ilmunud prof. G. Jäsche⁷⁾ ja prof. G. Ewers⁸⁾.

1) Christian Friedrich Deutsch, sünd. 27. sept. 1768. a. Frankfurtis Oder'i ääres, oli Tartus 1804—1835 sünnitusabi ja loomaarstiteaduse professoriks. Suri Dresdenis 5./17. apr. 1843.

2) Martin Ernst Styx, sünd. Riias 1759, kutsuti 1800 anatoomia ja kohtuarstiteaduse professoriks Tartu, kus luges 1802 alates farmakoloogiat (Materia medica) ja dieteetikat. Oli 1802—1807 ja 1814—1826 arstiteaduskonna dekaaniks ja 1814 rektoriks. Suri 1829.

3) Daniel Georg Balk, sünd. Königsbergis 1764, oli Tartus 1802—1817 eripatoloogia ja kliiniku professor. Suri Tuulas 1826.

4) Ludvig Emil von Cichorius, sünd. 1770 Lepzigis, oli 1804 alates Tartu Ülikooli Anatoomia-instituudi prosektoriks ja anatoomia erakorraliseks professoriks. 1814 valiti anatoomia, füsioloogia ja kohtuarstiteaduse korraliseks professoriks. Sügissemestrist 1821 luges Cichorius ainult anatoomiat ja kohtuarstiteadust, kuna füsioloogia anatoomiast lahutati ja iseseisvaks õppetooliks muudeti. Suri Tartus 1829.

5) Georg Friedrich Parrot, sünd. 1767 Mömpelgardis (Montbéliard), oli Tartu Ülikooli esimene rektor ja füüsika professor 1802—1826. Suri teel Helsingisse 1852.

6) Karl Christian Friedrich Ledebour, sünd. 1785 Stralsundis, oli Tartu Ülikooli loodusteaduse professoriks 1811—1836. Tema peamiseks huvialaks oli botaanika, mille kõrval aga rida aastaid käitles ka mineraloogiat ja zooloogiat. Suri Münchenis 1851.

7) Gottlob Benjamin Jäsche, sünd. Wartenbergis 1762. a., oli 1802—1839 teoreetilise ja praktilise filosoofia professoriks Tartus.

8) Johann Philipp Gustav v. Ewers, sünd. 1781 Amelunksenis Weseri ääres Westfaalias, oli 1810—1826 ajaloo, statistika ja Venemaa geograafia professoriks Tartus.

Mineraloogias, botaanikas ja zooloogias eksamineeris prof. Ledebour. Eksamiküsimusiks mineraloogias olid: „De Cupro. De silice“, botaanikas: „Quaenam sunt partes, secundum quas Linnaeus systema suum elaboravit? Systema naturale quomodo a systemate artificiali differt?“ Deutch'i käega kirjutatud eksamikokkuvõttes, mis kannab pealkirja: „Conspectus examinis cum Carolo de Baer pro gradu doctoris medicinae instituti“, on küsimused botaanikas sõnastatud: „De partibus secundum quas Linnaeus systema suum elaboravit. De differentia systematis naturalis a systemate artificiali“. Baer'i kostused nii mineraloogias, kui ka botaanikas hindas Ledebour „heaga“. Küsimusiks zooloogias olid: „De animalium distributione secundum systema Fischeri. De molluscorum, annulorum et crustaceorum characteribus genuinis“. Ledebour'i hinnang zooloogias oli „väga hea“.

Füüsika eksam hinnanguga „väga hea“ teostus prof. G. F. Parrot'i juures. Küsimusiks olid: 1) „Quonam sunt effectus evaporationis et condensationis vaporis, quoad calorem? 2) Congruit ne electricitas galvanica cum electricitate frictionis, an non?“. Deutch'i eksamikokkuvõttes on need küsimused sõnastatud: „De effectu evaporationis et condensationis vaporis quoad calorem. De electricitate galvanica.“

Anatoomias, füsioloogias ja kohtuarstiteaduses eksamineeris Baer'i prof. Cichorius. Anatoomias esitas ta küsimused: 1) „Wie wird die obere Extremität eingetheilt, und welche Knochen bestimmen sie? 2) Wie wird die untere Extremität eingetheilt, und welche Knochen bestimmen sie?“ Ladinakeelses kokkuvõttes leiavad need küsimused väljenduse: „De divisione extremitatis superioris. De divisione extremitatis inferioris.“ Küsimused füsioloogias olid: 1) „Wodurch sind Pflanzen und Thiere von einander unterschieden? 2) Worin besteht der kleine, worin der grosse Kreislauf des Blutes?“ Ladinakeelne sõnastus on: „De differentia plantarum ab animalibus. De circuitu sanguinis.“ Kohtuarstiteaduses küsis Cichorius: 1) „Welche Doktrinen gelten als Hauptlehren der legalen Medizin? (De doctri-

nis auxiliaribus ad medicinam legalem.) 2) Ist es nothwendig bey jeder legalen Section die so gennanten drey Hauptcavitäten des Körpers zu öffnen? (De sectione legali.)“ Kõigis Cichorius'e aineis oli hinnang „väga hea“.

Keemias tuli Baer'il kosta küsimusile: „De fermentatione. De incendiis spontaneis eorumque causis“ G. F. Parrõtile, kes hindas kostused „heaga“.

Farmaatsias, farmakoloogias (Materia medica), retseptuuris (Receptirkunst, Ars formulas medicas conscribendi) ja meditsiinilises politseis (Politia medica) eksamineeris Baer'i M. E. Styx. Farmaatsias esitas ta küsimused: „De rhabarbaro. De Cortico Salicis“, farmakoloogias: „Quaenam vires Tartaro emetico insunt? Quibusnam viribus Valeriana pollet?“ Deutsh'i kokkuvõttes leidsid viimased küsimused väljenduse: „De viribus tartari emetici. De viribus valerianae.“ Retseptuuri alal olid küsimusiks: „De injectionibus. De Mixturis“, meditsiinilise politsei alal: „Quaenam cura publica circa multiplicationem civium versari oportet? Quaenam cura societati ad avertend [a] infanticidia competit?“ Deutsh'i kokkuvõttes on viimased küsimused formuleeritud: „De cura publica circa multiplicationem civium. De cura societati ad avertenda infanticidia.“ Styx'i hinnang oli kõigis tema aineis „hea“.

Eripatoloogia ja teraapia eksamineerijaks oli D. G. Balk. Küsimusiks olid eripatoloogias: „De atriis morborum. De pyogenia“ ja teraapias: „De usu balneorum in febribus. De cognoscenda et curanda haematemesi.“ Kostused hindas Balk „heaga“.

Kirurgias ja sünnitusabis ühes naiste- ja lastehaigustega (Ars obstetricia, morbi mulierum et infantum) eksamineeris Ch. F. Deutsh. Küsimusiks kirurgia alalt olid: „De paedarthrocacis diagnosi et cura. De prolapsu intestini recti, ejus causis et cura.“ Kostused hindas Deutsh „heaga“.

Ainukeseks aineks, milles Baer sai hinnangu „ziemlich gut“, oli sünnitusabi ühes naiste- ja lastehaigustega. Küsimusiks olid: „De doloribus post partum. De velamentis ovi in

partu rumpendis modo et tempore. De febre puerperarum. De morbis venereis infantum."

Kirjalikult tulid B a e r'il veel koostada disquisitio medica teemal: „De methodo generali mortis putativae¹⁾ medendi“ ja disquisitio chirurgica ainel: „De tetani traumatici causis et medela.“ Mõlemad diskvisitsioonid on säilinud nii saksakeelses originaalis kui ka ladinakeelses tõlkes ja tunnistati D e u t s c h'i, S t y x'i ja C i c h o r i u s'e poolt rahuldavaks, kuna B a l k esitas eriarvamuse, milles tähendab, et B a e r kas üldse pole kuulunud kirurgiat või on sellest omandanud vaid „einen sehr unvollständigen und fehlerhaften Begriff“. Teetanuse oluline küsimus, mis närvahaiguste hindamise ja ravi puhul nii tähtis on, „wird hier, quasi re bene gesta, mit wenigen flüchtigen hingeworfenen Zeilen abgefertigt; wenigstens scheint es dem Kandidaten zu genügen, dass er der elenden empirischen, von allen bessern Aerzten und Wundärzten unserer Zeit mit Recht verachteten Stütz'schen²⁾ Methode, und selbst dieser nur höchst ärmlich, mit zwei Worten gedenkt. Auch die Arbeit über den Scheintod ist im höchsten Grade mangelhaft. Da ich indessen aus solchen Angstexercitien niemals etwas schliessen mag und H. v. Baer als einen unserer bessern Schüler kenne, so gebe ich mein Fiat zur Promotion.“ B a l k'i eriarvamus on tema enese käega kirjutatud ja kannab tema allkirja. Kuupäev sellel puudub, kuid D e u t s c h'i palve võtta seisukoht B a e r'i diskvisitsioonide kohta, millele ka eriarvamus kirjutatud, on dateeritud 22. augustiga 1814. Oma käega on kirjutatud ka B a l k'i „Attestat“ 28. augustist 1814, milles ta tõendab „amtpflichtig und gewissenhaft“, et „studiosus medicinae v. Baer seine anatomische Demonstration der obern Extremität, so wie als chirurgische Operation, die Entmannung, mit hinreichender Sachkenntniss“ tema juuresolekul on teostanud.

¹⁾ Mors putativa = asphyxia = varjusurm (Scheintod).

²⁾ B a e r'i kirjaviis „Stütz“. Selle meetodi järgi raviti teetanust vahelduvate oopiumi ja kaaliumi annuseiga.

Kogu Baer'i eksamite tulemused võtab Deutsch kokku oma ladinakeelses ülevaates: „*Conspectus examinis cum Carolo de Baer pro gradu doctoris medicinae instituti.*“

Selles on öeldud:

„*Carolus de Baer Revalensis, religionis Christianae, per quatuor annos in universitate Dorpatensi studio medicinae incumbens, ordinem medicorum Universitatis hujus Cesariae precibus adiit, ut illi examen rigorosum ad impetrandum Doctoris medicinae gradum concederetur. Die XII Juni h. a. more sequenti institutum est.*“

Järgnevad eksamiained ja -küsimused ning eksaminaatorite nimed.

Edasi on kirjutatud:

„*Praeter examinatores jam memoratos examen istud praesentia sua, uti moris est condecorarunt testes a senatu academico missi, professores Jäsche et G. Ewers. Examinatores omnes, uno excepto qui se non omni ex parte contentum profitebatur, judicarunt candidatum egregie respondisse. Tum iubente ac praesente Decano exaravit commentatiunculos*

De methodo generali morto putativae medendi.

De tetani traumatici causis ac medela,

quos ordo medicus probavit.

Denique candidatus noster publice demonstrationem anatomico-physiologicam de nervis extremitatis superioris habuit qua finita operationem herniotomiae in cadavere instituit. Utroque labore censoribus satisfecit.

Praestitis sic omnibus, quae erant praestanda, candidatus consensu ordinis medicorum in hac universitate Cesarea dignus habebatur dissertatione publice defensa in doctorem medicinae creari.“

Ülevaade kannab allkirja: „*Dr. Ch. Fr. Deutsch, h. t. Decanus.*“ Kuupäev puudub.

Samal ülevaatel leidub veel Deutsch'i allkirjaga mäрге: „*Objectum dissertationis: Ore specimine inaugurali candidatus sibi degerat „de morbis inter esthonos endemicis.*“

Karl Ernst v. Baer'i pidulik promotsioon toimus 29. augustil 1814 (sellal oli dekaaniks juba M. S t y x) ja sama kuupäevaga on välja antud ka tema doktori diplom.

Peale promotsiooni, kirjaga 31. augustist 1814, saadeti Ülikooli kuraatorile Friedrich v. K l i n g e r'ile eeskirjakohaselt 12 eksemplari väitekirjast ja sama palju eksemplare ära kirju diplomist. Kirjaga 31. augustist 1814 teatati ka toimunud promotsioonist haridusminister krahv Aleksei R a s u m o v s k y'le ja Peterburi Teaduste Akadeemiale, palvega, et viimane avaldaks sellekohase teate oma väljaande „С. Петербургскія Вѣдомости“ vastavas lehes.

Olgu veel märgendatud, et D e u t s c h oma ülevaates nimetab Baer'i poolt koolnol teostatud kirurgilise operatsioonina herniotoomiat, kuna B a l k oma sellekohases atestaadis kirjutab kastratsioonist (Entmannung). See lahkuminek operatsiooni nimetuses on aga vaid näiline, kuna teatavasti keskajast kuni 18. sajandini ja tõenäoliselt isegi veel hiljem sooritati kirurgide poolt songaoperatsiooni korral reeglipäraselt alati kastratsioon, mille tõttu herniotoomiat ja kastratsiooni tuleb siin pidada identseks kirurgiliseks võtteks. Küll aga on mainitud herniotoomia ehk kastratsioon vastuolus Baer'i tema enese koostatud elulooga ¹⁾ 1864. aastast, milles ta üliõpilasena sooritatud operatsioonina nimetab jala amputatsiooni. Ta kirjutab: „Der Mann... starb... am 26. oder 27. [August], am Tage darauf schnitt ich ihm das Bein ab, und liess mir ein Zeugniß darüber geben.“ Operatsiooni kuupäev selles osundis on sama, mis B a l k'i atestaadis, seega on tõenäoliselt tegu sama operatsiooniga. Arvatavasti ei mäletanud Baer ise enam üksikasju tema poolt üliõpilasena teostatud operatsioonist, kuna sellest oli möödunud juba peaaegu 50 aastat.

¹⁾ „Nachrichten über Leben und Schriften des Herrn Geheimrathes Dr. Karl Ernst v. Baer, mitgetheilt von ihm selbst. Veröffentlicht bei Gelegenheit seines fünfzigjährigen Doctor-Jubiläums am 29. August 1864, von der Ritterschaft Estlands.“ St. Petersburg 1865, lk. 202.

Need on olemasolevail andmeil seni kirjanduses avaldamatud üksikasjad Karl Ernst v. Baer'i doktorieksameist Tartu Ülikoolis.

Lõpuks olgu öeldud siiras tänu Tartu Ülikooli Raamatukogu juhatajale Fr. P u k s o o'le ja raamatukogu-hoidjale Ed. V i g e l'ile lahke kaasabi eest Baer'i eksamitetoimikus olevate käsikirjade dešifreerimisel.

Deutsches Referat.

HERBERT NORMANN: Über die Doktorprüfung Karl Ernst v. Baer's an der Universität Dorpat.

Karl Ernst v. Baer studierte Medizin an der Universität Dorpat 1810—1814 und promovierte daselbst zum Doktor der Medizin am 29. August 1814. Die Akten seiner Doktorprüfung sind erhalten und werden im Dorpater Zentralarchiv der Estnischen Selbstverwaltung aufbewahrt. Aus den Akten ist zu ersehen, dass die Doktorprüfung am 12. Juni 1814 stattfand. Baer wurde examiniert von den Professoren K. Ch. Ledebour (Mineralogie, Botanik und Zoologie), G. F. Parrot (Physik und Chemie), L. E. Cichorius (Anatomie, Physiologie und gerichtliche Medizin), M. E. Styx (Materia medica, Pharmacie, Rezeptierkunst und medizinische Polizei), D. G. Balk (Spezielle Pathologie und Therapie) und Ch. F. Deutsch (Chirurgie, Accouchement, Krankheiten der Frauenzimmer und Kinder). Als Zeugen des akademischen Konseils waren erschienen die Professoren G. B. Jäsche und G. Ewers. Die Urteile waren in den meisten Fächern „gut“, in der Zoologie, Physik, Anatomie, Physiologie und gerichtlichen Medizin sogar „sehr gut“, nur in der Geburtshilfe, Frauen- und Kinderheilkunde fiel das Urteil „ziemlich gut“ aus. Die schriftlichen Disquisitionen über den Scheintod und den Tetanus wurden von Deutsch, Styx und Cichorius als zufriedenstellend anerkannt, während Balk die Arbeit über den Scheintod für im höchsten Grade mangelhaft, die Arbeit über den Tetanus für mit wenigen flüchtigen hingeworfenen Zeilen abgefertigt erklärt. Auch habe Baer von der Chirurgie einen sehr unvollständigen und fehlerhaften Begriff, oder habe sie nie gehört. Trotz dieser Meinung gibt er sein Fiat zur Promotion. Nachdem Baer als chirurgische Operation an der Leiche die Entmannung (Herniothomie) ausgeführt hatte, (Baer selbst erwähnt in seinen „Nachrichten über Leben und Schriften des Herrn Geheimrathes Dr. Karl Ernst v. Baer, mitgetheilt von ihm selbst“ (St. Petersburg

1865) eine Beinamputation, was mit den Prüfungsprotokollen nicht übereinstimmt), fand am 29. August 1814 seine feierliche Doktorpromotion statt. Von seiner Dissertation wurden vorschriftsmässig 12 Exemplare an den Kurator der Universität Friedrich v. Klinger geschickt mit ebensoviele Abschriften vom Doktordiplom und eine Mitteilung über die stattgefundene Promotion dem damaligen Unterrichtsminister Grafen Aleksei Rasumovskij gemacht. Die Einzelheiten der Prüfungsakten sind nach vorhandenen Angaben in der Literatur noch nicht bearbeitet worden.